

Grof Lev Tolstoj.

Grof Lev Tolstoj je dne 28. avgusta praznoval sedemdesetletnico svojega rojstva. O tej priliki mora tudi »Slovenka« podati svojim čitateljem in čitateljicam nekaj podatkov iz življenja tega velikega Rusa, ki je znan po vsem širnem svetu kakor eden izmed največjih duhov tega veka.

Nekateri italijanski in francoski kritiki imenujejo ga največjega pisatelja devetnajstega stoletja, da je najglobokejši mislec, v tem so pa edini vsi najraznovrstnejši ocenjevalci. Ideje, katere ima in razpravlja Tolstoj v svojih delih in ki se zde sedaj še nekako čudne, morajo oživeti v bodočnosti, ker le v vresničenji nekaterih teh njegovih idej je spas človeštva.

Rodil se je grof Lev Tolstoj dne 28. avgusta (po pravoslavji 8. septembra) leta 1828. Svoje matere ni poznal, ker mu je umrla, ko je imel komaj dve leti, a še ni dovršil 9. leta, ko mu je umrl tudi oče. Rodil se je na Jasni Poljani, posestvu, kjer še sedaj živi in ktero je donesla njegova mati očetu kot doto. Ruska ocenjevalca Strahov in Skabičevski pravita, da je Tolstoj opisal svoja roditelja, ki sta bila dobro vzgojena in blaga, v največjem in najimenitnejšem svojem delu v »Vojni in miru«, v osebi Nikole Rostova in kneginje Marije.

Za njegovo vzgojo je skrbela po smrti starišev njegova teta, dobra in pobožna, toda strogo aristokratska žena.

Leta 1843. je stopil Tolstoj v vseučilišče ter se začel učiti vztočnih jezikov, toda mlademu grofu je tedaj bolj prijalo veselo društvo, nego učenje. Tudi s književnostjo se je tedaj baval le malo. Kmalu po enem letu je ves nezadovoljon ostavil Kazansko vseučilišče, ker je vedel, da živi lahko tudi brez tega ter se vrnil na Jasno Poljano. Ono večno nezadovoljstvo, ki se opaža že v njegovih prvih letih, teži že za skepticizmom, kateri izvira iz opazovanja onih krogov, v katerih je živel. Tolstemu se je zdelo že takrat, da ni naravno niti pravo ono življenje njegovih prijateljev, da, celó njegovih roditeljev in njegove tetke. Hotel je, da na vsak način reši vprašanje o življenji, iskal je svrha, čustvo ter od svojega osemnajstega leta čital dela starih in novih filozofov, iz katerih je uvidel, da življenje njegovega društva ni pravo, tako ni, da bi dovedlo človeka do moralne dovršenosti, katero si je postavil za svrha svojega življenja. Navdahnjen

s temi idejami, je jel upravljati svoje posestvo na Jasni Poljani, ki tedaj ni bilo v dobrem stanu. Mislil je, da je slabemu stanu vzrok nebržnost oskrbnikov in žalostno stanje kmetov. Začel je torej učiti ekonomijo in poljedestvo in s tem je pristopal k tlačanom, da jim je pomagal z dejanjem in sè svetom. Odločil je, da razdeli del bogatstva, ki mu je pripadel brez njegove zasluge, med nevedne in nesrečne ali dobre tlačane. Nadejal se je, da tako odstrani v nekaterih letih siromaštvo in neznanje. Kmetje pa ga niso umeli; prav v njih je našel največjo zapreko, da bi izvajal svoje namene. Ko je hotel uvesti kaj novega v njihovo življenje, so se branili, a ko jih je prepričeval, da je otroke pošiljati v šole, niso verovali, da so šole koristna naprava ter ga niso slušali. Če je katerega premožnejšega nagovarjal, naj si z denarjem, ki ga ima, kupi posestvo, se je kmet delal revnega, v strahu, da bi posestvo mogel izgubiti.

Ko je videl, da ga ne sluša nihče, bil je mladi grof razočaran in nezadovoljen, ker je videl, da ne more storiti toliko dobrega svojemu bližnjemu, kolikor bi rad. Spominjal se je tedaj češče besed, katere mu je govorila tetka: »Lažje je najti svojo srečo, nego koga drugega osrečiti«. Uvidevši, da njegovi dobri nameni ne morejo prav nič koristiti, ostavil je Jasno Poljano leta 1847. ter šel v Petrograd.

Tu se je zopet začel učiti prava samo zato, da bi ne živel v lenobi, a ker mu življenje v Petrogradu ni ugajalo, se je vrnil takoj po šolskem letu na Jasno Poljano, kjer je začel sè svojim bratom Sergijem ter z nekim nemškim glasbenikom živeti prav razkošno in razsipno. V tistem času se je vrnil s Kavkaza Tolstega brat Nikola, ki je začel brata prigovarjati, da bi šel ž njim na Kavkaz.

In res leta 1851. je ostavil mladi grof Moskvo ter šel na Kavkaz ne iz želje do vojaštva, ampak zato, ker je nekega večera izgubil v igri ogromno vsoto ter je ni mogel plačati takoj. Pribežal je v neko malo kavkasko mesto, kjer je živel prav revno samo zato, da čim prej poplača ono zaigrano vsoto. V armado ni vstopil, živel je z delavci ter se kratkočasil z lovom in z lepo prirodo. Še le čez več mesecev in na prigovarjanje svojega strica, ki je bil adjutant pri knezu Barjatinskem, je pristopil k vojaštvu kot topniški častnik. V malih letih vojaške službe je napisal Tolstoj svoja prva književna dela, v katerih je zvesto narisal to perijodo svojega življenja.

Leta 1852. je stopil grof Tolstoj prvič v književni svet s prvim delom romana, ki je bil autobiografskega značaja, to je: *Detinstvo*; za nekaj časa sta izšla druga dva dela: »Deška doba« in »Mladost«. V istem času so tudi izšli »Kozaki« in »Četovanje«.

Na Kavkazu se je grof Tolstoj pripravljajl tudi za večji roman: »Povest štirih človekovih dob«. To je psihologično opazovanje duševnega razvoja od deteta pa do moža.

Zanimivo je v tem delu, kako razumeva junak te povesti — ljubezen. On razlikuje tri vrste ljubezni, to je: lepo ljubav, ljubezen, koja ne išče koristi in pa aktivno ljubav. Od teh treh vrst ljubezni izključuje popolnoma sensualno ljubezen ali ljubezen mladeniča do dekleta, v kojoj ni našel nikoli iskre istine, ampak edino le prevare. Evo, kako on misli o teh treh vrstah ljubezni: »Lepa ljubav obstoja v ljubavi lepote, v čustvu in v izrazu. Ljudje, koji ljubijo z lepo ljubavjo, se malo brigajo za vzajemno ljubezen. Vračanje ljubezni nima nikakega vpliva na veličino in naklonjenost čustev. Oni menjavajo često predmet svoje ljubezni, ker jim je prva svrha, da žive vedno v ugodnem čustvu ljubezni.

Druga vrsta ljubezni ne išče nikake koristi, ampak obstoja v žrtvovanji samega sebe na korist ljubljenemu predmetu, brez obzira na to: se li učini več ali manj koristi ljubljenemu predmetu sè žrtvovanjem samega sebe.

Ni je bolesti na svetu, katere bi ne pretrpel, da pokaže vsemu svetu ter njemu ali njej svojo udanost.

Ljudje, ki ljubijo tako, ne iščejo, da se jim ljubezen vrača v istej meri, ker je pač vzvišeneje žrtvovati se za koga tacega, ki tega ne ume. Ti ljudje prezirajo male dokaze vsakdanje ljubezni, malo jim je mari, če si zdrav ali vesel, brigajo se prav malo, da ti učinijo male usluge ali potrebe, a pripravljeni so pa zato vedno, da skočijo zate v vodo ali v ogenj in da pretrpe zate najhujše bolečine, ko jim je dana prilika. Ljudje, ki so pripravljeni na tako žrtev, so ponosni na svojo ljubav, so ljubosumni, nezaupni ter čudno, da žele, da bi predmet njihove ljubavi prišel v nevarnost samo zato, da bi ga rešili iz nesreče«.

Tretja vrsta ljubavi je aktivna ljubav, ki obstoja v tem, da zadovoljuje vsem potrebam, željam in samovolji ljubljenega predmeta.

Njihova ljubav se redko kedaj kaže v besedah in ako govore o svoji ljubezni, govore sramežljivo, ker se vedno bojé, da ne ljubijo tako, kakor je treba. Taki ljudje ljubijo tudi napake na ljubljenem predmetu ter žele, da se jim ljubezen vrača, dadó se drage volje varati, verujejo povsem lahko, da jih drugi ljubijo ter so zato blaženi«.

Kakor Gončarov in Turgenjev tako je pokazal tudi Tolstoj v tem delu ruskemu društvu obični tip mladeniča, koji se hrani z vi-

sokimi idejami, a društvu ne koristi v ničem, ker je nesposoben za delovanje in breznačajan.

Že v tem delu se vidi prava karakteristika Tolstega, ki se kaže pozneje v vseh njegovih poznejših delih to je: primerjanje med izobraženim svetom ter prostim in neizobraženim med visoko vzgojenim, a lažnjivim in slabim društvom ter onimi, koji se malo brigajo za moralo ter iščejo srečo v svetu, izven sebe, a je ne najdejo; tu vidiš tekmovanje med naravnim in umetnim življenjem.

V priprostem ljudstvu najdeš več plemenitih čustev, iskrenih misli ter dobrih značajev, a prosveta je vse to skalila v odgojenem svetu, postavivši za temelj egoizem mesto ljubezni.

To je prvo delo Tolstega, ki je poleg dovršenosti prava slika misli in čustev njegove mladosti, ne da bi zakrival kakor koli svoje napake.

Na Kavkazu se je Tolstoj mudil le malo časa. V zimi l. 1853. se je že vrnil na Jasno Poljano, a 1854. je že bil v Krimski vojski pri obsedanju Sebastopolja. Bil je kot častnik v najnevarnejšem položaju, kjer se je skazal pravega junaka. Na ukaz carja Nikolaja bil je postavljen s tega nevarnega mesta in to zato, da bi Rusija ne izgubila tega mladega talenta. Nek njegov prijatelj iz vojne piše e njem: »Obično nam je Tolstoj vse izpovedal, koliko denarja je zaigral, koliko zapil in kako je preživel dan in noč. Obžaloval je pa takoj svojo lahkomišelnost, vest ga je mučila in pekla, kakor bi bil storil Bog ve kakov zločin. Bil je nerazumljivo bitje, a izvrsten prijatelj, poštena duša ter zlato srce«. Kdor je kdaj ž njim občeval, ne more ga pozabiti vse svoje žive dni.

Za obsedanja Sebastopolja je napisal dve sliki: »Sebastopolj decembra 1854.« ter »Sebastopolj maja 1855«. Malo kasneje je dodal še tretjo sliko: »Sebastopolj avgusta 1855.«

V teh slikah vidimo, da grof Tolstoj povišuje ljubav do človeštva in sicer stavi to ljubav nad domovinsko. Ta ljubav ga sili, da objokuje smrt tolikih ljudi, kateri nimajo vzroka, da bi se sovražili ali škodovali drug drugemu ter tudi tu opisuje plemenitost v preprostih vojakihi ter nadutost in neumno ošabnost častnikov, ki se tudi tu ob tako resnih trenotkih, ob času vojne vedejo tuko, kakor bi se ne smeli,

V »Sebastopolju« nam podaje Tolstoj kruto sliko vojne z vsemi njenimi strahotami, in ravno vsled svoje realnosti so te slike velike literarne vrednosti. On je opisal vojno tako, kakoršna je, brez aureole in brez junaške efektacije. kakor so pred njim pisali drugi pisatelji.

S temi slikami si je pridobil simpatije vse Rusije in vsak njegov spis se je odslej pričakoval z veliko nestrpnostjo.

Po Krimski vojni se je Tolstoj vrnil v Petrograd ter se odpo-vedal vojaški karijeri. Sprijateljil se je tu s Turgenjevom ter z drugimi pisatelji »Sovremenika«, ki so bili prvi ruski književniki. Toda tudi tu je bil razočaran, ker je videl, da se njegove ideje v življenji in v književnosti jako razlikujejo od idej njegovih prijateljev.

Za časa svojega bivanja v Petrogradu je napisal: »Zapiski jednega markerja«, »Dva Huzara«, »Alberto« ter »Lucerna«.

Meseca februarja 1857. je bil Tolstoj v Parizu, kamor je šel zato, da vidi plod evropske civilizacije. Prepotoval je Nemčijo, kojoj je našel interesantno, potem pa se ustavil v Parizu cela dva meseca. Hotel je videti vse; pohajal je predavanja v Sorboni, a bil je tudi navzoč giljotinski obsodbi. Ko je videl odsekano glavo, razumel je ne samo z razumom nego tudi z vsem svojim bitjem, da teh činov ne more opravičiti noben napredek ni nobena teorija na svetu. Iz Pariza je šel v Italijo in Švico, a potem se vrnil domu.

Sad zapadne civilizacije in napredka mesto, da bi ga zadovoljil, ga je še bolj ogorčil ter ga uveril še bolj, da so njegovi sumi glede koristi napredka opravičeni. Živel je dve leti v Moskvi, potem je zopet pribežal na Jasno Poljano, kjer je hotel delovati kakor že enkrat prej po svojih idejah. Hotel je ustanoviti šole za delavce, a da bi boljše vspevale, namenil se je na dolgo potovanje po Nemčiji z namenom, da prouči kmetško življenje. Bil je v Berlinu, Lipsiji in Draždanah, kjer se je spoznal z Auerbachom, vsled katerega se je še bolj zanimal za šolstvo. Prepotoval je Švicarsko, Francosko, glavna italijanska mesta, toda šole po teh deželah ga niso mogle zadovoljiti. Iz Pariza je šel v London in v Bruselj, a ko se je vrnil na Nemško, se je ustavil v Jeni in Vajmaru, da je proučil Fröbelnove nauke. Takoj ko je prišel zopet na Jasno Poljano, je prosil vlado dopusta, da sme zidati šole. Mislil je, da mora napredek pri ruskem kmetu uspevati bolje nego na Nemškem, ker ruski kmet ni bil še pokvarjen s krivo vzgojo kakor v Nemcih. Vporabil pa ni niti ene onih raznih metod za učenje, katerih se je bil učil, ampak ustvaril si je svojo lastno novo metodo.

Ko je primerjal Ruse z Nemci, je dejal: »Ruski kmet je razumen, pristojen, potrpežljiv in štedljiv; jarem dolgotrajnega robstva ni mogel zatreti v njem teh lepih svojstev«.

Sedaj se je posvetil Tolstoj le koristi in pouku ljudstva kakor osnovelec šol ter kakor učitelj in pisatelj pedagogike. (Dalje prih.)

Grof Lev Tolstoj.

(Dalje.)

življenji velikega pisatelja in o njegovem aktivnem delovanju na pedagoškem polji v zadnjih letih govori obširno Löwenfeld, navajajoč vse pedagoške teorije, katere je Tolstoj izdal v listu, osnovanem v Jasnej Poljani.

Oktobra meseca l. 1861. so bile v Jasnej Poljani osnovane že tri šole, a decembra istega leta je otvoril že četrto. Učitelji so bili razven Tolstega nek mlad Nemec in še štirje drugi učitelji, ki so došli za to svrhu iz višje šole iz Moskve. Tolstoj se je za stvar tako oduševljal, da je bilo v kratkem kar dvanajst šol.

Držal se ni nobene metode, katerih se je bil učil, ker so po njegovem menenji vodile vse po krivem potu. V šolah grofa Tolstega je bila metoda pouka slobodna ter največ odvisna od želje in volje otrok. Toda tudi na šolskem polji je jel Tolstoj kmalu dvomiti o koristi svojega dela.

Razložil je te sumnje leta 1862., ko je začel izdavati pedagoški list »Jasnaja Poljana — šola«. V tem listu je Tolstoj jel tolmačiti svoje ideje o šoli, izrazeč se, da je pripravljen tiskati tudi dopise svojih protivnikov, če bi bili koristni, ali da bi razjasnili nekatera vprašanja, ki so velike važnosti za vzgojo.

Vstali so razni pedagogi in časopisi ter se jeli boriti proti idejam grofa Tolstega, rekše, da je on sam s seboj v protislovji, kajti ako on pravi, da nihče nima prava poučevati ljudstvo, ima je najmanje on — Tolstoj.

A ko so ti protivniki obiskovali njegove šole, so vsi pripoznavali, da so vse, katere je on osnoval in upravljal, bile najboljše.

Glavni uzrok napredka teh šol, pravi ruski pedagog Markov, obstoja v tem, da to niso šole, ampak obitelj, kojoj je glava človek redkih vrlin.

Tolstoj ima srčno rad svoje otroke; oni čutijo njegovo ljubezen pa mu vračajo milo za drago.

Edina napaka Tolstega je, — pravi Markov, da Tolstoj preveč ceni ljudstvo in je preučava bolj z umetniškim očesom nego z očesom pedagoga.

II.

Videi smo Tolstega, kako je še vedno neodločen v svojih delih in kako še vedno sumi o svojem delovanji. Od malih nog je vedno težil za moralno dovršenostjo, za žrtvovanjem samega sebe za dobro

svojega bližnjega, ali to so bile samo lepe ideje, s kojimi ni bil v praksi nikdar zadovoljen.

O tem svojem delovanju in o svojem duševnem stanju v onem času piše Tolstoj sam v »Izpovedi«. Naj bode iz teh izpovedi navedenih le nekoliko stavkov:

» Šel sem v tuji svet, da bi se naučil, kako naj učim druge. Mislil sem, da sem se v tujem svetu tega naučil in vrnil sem se v Rusijo v istem času, ko je bil kmet proglašen slobodnim; postal sem sodnik in jel učiti nevedno ljudstvo v šolah ter izobražene ljudi po listu, kojega sem izdajal. Zdelo se mi je, da ide vse srečno pa se vendar nisem čutil duševno tako silnega, da bi vztrajal. Morda bi bil obupal že takrat kakor potem, ko sem imel 50 let, ko bi ne bilo v življenji še ene strani, katere si do tedaj še nisem ogledal in kjer sem se nadejal rešitve, to je: rodbinsko življenje. Leto dni me je tako mučila dolžnost v šoli in v listu, da sem mislil, da moram znoreti.

Prepiri raznih strank so mi bili kot sodniku jako težki, šolsko delovanje mi ni bilo jasno. Pisanje v časopisu, katero je bilo vedno jednako, dasi sem sem se trudil, da naučim druge in da istodobno zatajim, česar sam nisem znal, bilo mi je take težko, da sem obolel bolj moralno nego fizično; naposled sem vse to zavrgel ter šel v Baskire, da uživam dobri zrak, da pijem kumis in da živim kakor živina. Kadar sem se vrnil, sem se oženil«.

Za ženo si je izbral hčer dra. Bär-a, zdravnika v Moskvi. Grof Tolstoj je večkrat pohajal to rodbino in njegovo rokovanje z drugo hčerjo zdravnikovo, Zofijo, je prav tako, kakor je opisal v Ani Karjenini rokovanje Levina in Kite. Tolstoj je zaprosil Zofijine roke, ali stari zdravnik je rekel, da ne dovoli, predno se stareja ne omoži. Ves obupan je Tolstoj prosil še enkrat starca pismeno ter mu odločno povedal, da se ubije, ako ne dobi Zofije. Tedaj je starec pristal. Po prvih letih zakona pripoveduje tako: Novi odnošaji srečnega rodbinskega življenja so me odvrnili od dosedaj iskanih naslad. Vsa moja skrb je bila tedaj za obitelj ženo, deco, vsa skrb, da jim pripravim sredstva za življenje«.

Težnja za dovršenostjo, po koji je prej hrepenel, in za onim obćim blagrom in napredkom se je zdaj spremenila v toliko, da je želel doseći kolikor možno več sreće za se in za obitelj.

Sè ženitvijo grofa Tolstega se zvršuje prva perijoda njegovega književnega delovanja.

Leta 1864. je stopil Tolstoj v najplodnejšo in najslavnejšo perijodo književnega delovanja, pripravlja dva divna romana, radi kojih je postal najslavnejši romanopisec na svetu. Ta dva romana sta »Vojna

in mir« ter »Ana Karenina.« S prvim se je bavil od leta 1864.—72., a z drugim od 1873.—76.

V veličastni pesmi, kakor imenujejo nekateri »Vojno in mir«, so vse oblike umetnosti in zastopani so vsi stanovi, na katere se deli ruski narod, bodi si po epizodah, slikah, opisih, analizovanji: vse se pa zлага v soglasno in složno celoto.

To je struja ruskega naroda, ki urno teče pred našimi očmi. Pogorah in dolinah, v dvorani in v koči, med aristokrati in med kmeti, med generali in prostaki kreta se ostromotreči duh velikega pisatelja.

Glavni junak tega romana je ruski narod; iz tega osobja tako velikega in tako majhnega, tako kompliciranega in tako jednostavnega, tako plemenitega in tako podlega, tako dobrega in tako hudobnega, nam ustvarja Tolstoj povest od l. 1805. do 1812., razlagajoč nam značaj, kažoč očitno vse hibe, kreposti v vseh stanovih in v vseh pojavih ruskega življenja. (Dalje prihodnjič.)

Nekdaj.

Kadar s svilenimi laski
Tvojimi sem se igrala,
V temno ti oko sem zrla,
Ljubko te popraševala:

»Ljubec moj, golobec srčkan,
Kaj pa hočeš, le povedi!«
Šepetal si mi z nasmehom:
»Ljubica, sem, k meni sedi!«

In ničesar nisi želel,
Jaz ničesar več želela,
Ko v poljubu dolgem, vročem
Nama ustna so gorela.

Kristina.

Materinske dolžnosti.

An meinem Herzen, an meiner Brust,
Du meine Wonne, du meine Lust!

Chamisso.

ko hočem danes grajati neke vrste mater, nikakor nimam v mislih »emancipirane ženske«, ki zbog svojih stanovskih dolžnosti nima več časa za svoje dete. Nje do sedaj še ni, ona je le izmišljotina črnogledih nasprotnikov ženske slobode —

Grof Lev Tolstoj.

(Dalje.)

Čudno, ako je Flauter vzdiknil, ko je prečital roman »Vojno in mir«: »Mais qui c'e Shakespeare!« V tem romanu se moramo diviti stalnemu in globokemu pogledu v realnost ter dovršenemu in popolnemu poznanju človeškega srca.

Pomislite, pravi Šreder, pomislite, kaj je »Vojna in mir«, ona obširna epska pesen, kjer oživlja vse človeštvo, ono čudno vstajenje v vsej različnosti in točnosti vsega ruskega društva početkom tega stoletja. Ne vidite samo, da se pred vašimi očmi menjavajo žive slike druga za drugo, ampak vidite vsa ona različna bitja, katera poznate bolje nego svoje znance in sovrstnike, ker njih niste le videli in slišali, kar vidite in slišite navadno v ljudeh, ampak v ta bitja ste prodrli in je umeli!

Ali se vam ne zdi, da ste potovali leta in leta tam po Rusiji od Moskve do Petrograda, od vasi do mesta, od salona do prenočišča na polji pod milim nebom?! Niste li tudi vi bili navzoči pri onih bitkah one velike vojne, niste gledali grozote po bolnicah in požara v Moskvi? Ali se niste igrali v Rostovi hiši, tresli se pred starim Bolkonskim, ljubili oni nežni pojav mladosti in živahnosti v Nataši? Nočem družega, nego vzbuditi v vas nekoliko spominov. Preživeli ste sami vse to, čutili, da minevajo leta, postarali ste se ter pozabili, a sedaj vam spomini vstajajo iz prošlosti; spomini iz daljnega in čudnega društva v oni dobi, ko se še niste rodili. Umetnik, koji je znal priobčiti tujim čitateljem toliko obilnih, silnih in raznovrstnih vtisov, vtisov, katerih se spominjamo bolje in silneje nego realnih bitij, ta umetnik gotovo ni mogel živeti kakor ena sama glava in eno človeško življenje. Ali nima ona duša v svojej, da tako rečem, vse one silne in krepke duše? Zdi se mi, kakor da je Tolstoj gledal v »cameri obscuri« svoje domišljije vse ono rusko društvo, koje je on pokazal v tem delu tako dovršeno.

Tolstoj nas v tem romanu uverja in mi tudi vidimo, da niso veliki oni ljudje, ki vstvarjajo velike dogodjaje, ampak da je drugih tajnih sil, ki so na videz neznatne, koje se namečejo genijem ter jih prevlačijo za sabo. Radi tega nam pisatelj ne kaže Napoleona kakor velikega genija znanega nam iz zgodovine, a Kutuzova kaže nam kot dobrega človeka, ki prezira vse strategiške svete generalove in pušča, da se stvari razvijajo same od sebe.

Tolstoj ne gleda Napoleona z očmi francozkega vojaka, ki vidi v njem svojega cara, v carskem sjaju na čelu vojske ali na zlatem prestolu; gleda ga z očmi osebe, kojoj so znane vse malenkostne slabosti in vsi oni gabni pregreški, koji se tako večje skrivajo pred svetom. In ti veliki ljudje izgube nekoliko na svojej slavi, na svojem dostojanstvu, ko je gledamo od blizo. Tolstoj nam postavlja Napoleonovo sliko tako blizo, da čutimo njegov topli dih, da vohamo močni vonj kolonjske vode, s kojo se parfimira. Vidimo, da ima ta veliki francozki car debel vrat, kojega zakriva zaman s toaletnimi izumi. Pisatelj pa ne idealizuje niti ruskih zapovednikov in nikakor ne pripisuje njim poraza francozke vojske. Tudi v tem slučaju so po Tolstem odločile nekatere nepravilnosti na enej in drugej strani.

Krasno govori grof Tolstoj proti vojski: »12. julija se je začela vojska, to je: zgodil se je čin, ki je proti človeškemu razumu in proti vsem božjim in posvetnim zakonom. Na milijone ljudi je delalo zločine drug proti drugemu. Prebare, ropanje, požari, tatvine, ubijstva so se dogajala dan za dnevom tako, da anali vseh sodišč na svetu bi ne mogli pokazati toliko zločinov barbarstva. A vsi ti, ki so delali zločine, niso bili smatrani za zločince«.

Take ideje vejejo iz Andreja Bolkonskega, Nikole Rostova in iz Kutuzova.

Tolstoj govori iz jedne ali druge osebe v romanu o idejah in teorijah, katere je potem razvijal, proti društvu, kulturi in težnji za izobrazbo ljudstva. Tako opaža knez Andrej, ko mu Peter govori o reformah, katere je hotel izvesti za zboljšanje kmetskega stanu: »Ti govoriš o šoli, o učenju, hočeš izvleči kmeta iz njegovega živinskega stanja, da mu ustvariš moralnih potreb, ko je po mojem menenji živinsko blagostanje edino možno blagostanje zanj ... in ti bi mu hotel to odvzeti! Jaz mu to zavidam, a ti bi ga hotel napraviti enacega nam, ne da bi mu tudi dal vseh onih sredstev, s kojimi mi razpolagamo? Ti bi mu hotel olajšati trud, ko mu je fizični trud tako potreben, kakor nam duševni.«

Ko vidimo po požaru v Moskvi Petra, ki gleda mestne podrtine, čitamo: »Rusko svetišče je uničeno. Peter se čuti kar poraženega, ko stopa po onih podrtinah drug narod — francozki narod. Tu se vidi, da je Tolstoj pravi sin ruskega naroda, ki se boji, da bi se s francozko civilizacijo uvedla še večja pokvarjenost v njegovo ljudstvo.

III.

Leta 1876. je Tolstoj izdal nov roman: »Ana Karenjina«, ki obdeluje življenje nove generacije t.j. one, ki je nastopila za vojno.

Ana Karenjina je slika istodobnega ruskega življenja. V tej povesti nam je hotel pokazati moderno društvo, posebno pa opazuje osodo rodbin Karenjina in Levina. Hotel bi videti ljudi, ki živé, kakor je treba, da bodo srečni. Zdi se, da pisatelj praša v tem romanu: Življenje tega društva, je li pravo življenje? Imajo li ti ljudje pravico, da živé, li mislijo in delajo, kakor mislijo in delajo? V Karenjinovi hiši vidimo, da se razhajajo stariši vsled strasti; v Levinovej vidimo srečo, kojo ustvarja vršenje rodbinskih dolžnosti, boj proti egoističnim nagonom. Tako je roman zajedno jako moralna knjiga.

Razven glavnih oseb in slik je še mnogo postranskih ljudi in prizorov. Ali vse te osebe so opisane s takimi karakterističnimi potezami, da jih ni možno zamenjati ali pozabiti; te postranske osebe ne le ne motijo, ampak služijo še v to, da se glavna lica črtajo ostreje. V vseh teh ljudeh pa nam Tolstoj kaže notranjost, notranjost duševno, srčno, ki je tako rszlična, kakor ljudje, koje opisuje. V romanu srečujemo vse društvene stanove: uradnike, učenjake, častnike, delavce, ljudi z ulic, vidimo pa te ljudi na delu, v cerkvi, gledališči, gostilni, v vasi, v delavnicah, na rodbinskih slavnostih, na svatbah in na smrtni postelji. . . .

Zajedno pa vidimo tudi kritiko raznih ustanov in modernih teorij. Zdi se, da je pisatelj v tej povesti hotel pozvati vse društvo, naj bi spremenilo obliko življenja, ne da bi ga kdo umel. Kritika razpravlja malenkostne stvari iz romana, a glavne misli ni uganila.

(Dalje prihodnjič.)

Iz atelirja.

V slikarjev dom se vlega črni mrak,
Predmet zavija v plašč tamote vsak.
Mračno stojala črta se obris,
Na njem pa slike, čarokrasne vtis.
V razkošnega večera polumrak,
Obrazek deve, gleda z nje sladák....
Rubinastih teh ustec nasmehljaj
Madonno kaže nam... svetnico vsaj?
Leži na tleh paleta in čopič,
Tišine smrtne tu ne drami nič,
Pač, vzdih v tajnostni tu nareb zvení,
Oh, tu umetnik, smrtnobled sedi....
Lasje razmršeni, na čelu znoj,

V potrtej duši divjih strastij boj!
»Končano... zdaj še slika loči se od tu
Izvor bolesi moje... tat mirú«...
Hripavi stavki vrejo mu iz prs,
Tako šibi se v vihri šibki trs:
»Kaj dvignil sem pogled do tebe svoj,
Ki te poteze nosi obraz tvoj?
V bogatstvu te rodil je knežji grad,
A mene... mene često tare glad!«...
In zopet molk... le v dalji mestni šum
Nejaasno se oglašá vrišč in hrum,
A v mračnej duši se slikarju zdi,
Da trop duhov se roga in smeji...

Zorana.

Grof Lev Tolstoj.

(Dalje.)

Tolstem se javlja vedno živa potreba, da kaže svetu svoje ideje, svoja čustva in svoje življenje. On se skriva pod sliko Irtenjeva, Olenina, Nehljudova, Bezutova in Levina, a naposled evo ga sè svojim pravim imenom v svoji avtobiografiji: »Moja izpoved«. To prevažno delo ni le ključ k vsem ostalim delom, ampak je živa slika mnogih naših sovrstnikov, koji bi sami sebe morda brez te knjige ne poznali.

Evo nekoliko iz teh izpovedi:

»V 16. letu je že izgubil vero. Verovati je začel v svojo dovršenost, ne da bi vedel, v čem obstoja ta dovršenost. Voljo je hotel krepiti si z nekolikimi pravili, a telo s telovadbo. Težil je za moralno dovršenostjo, toda ta težnja se je skoro spremenila tako, da je želel postati močnejši, večji, bogatejši in slavnejši od drugih. Pozneje je želel biti dober; ker je pa videl, da drugi prezirajo vsako dobro nameravanje, a hvalijo zlo, je živel dalje v vsakovrstnih hibah celih deset let.

Med tem je začel pisati radi slave in denarja, sileč se, da bi lahkoumno obsojal težnjo za dobrim, katero je vedno čutil v sebi. Po Krinski vojski je potoval po Evropi, kar smo opisali že prej.

Vprašanje: »Čemu živim? Kaj bo po smrti?« ga je večkrat mučilo. Skušal je, da odbije od sebe te misli, ali one so se mu vračevale prav neprestano. Razumel je, da mora odgovoriti na ta vprašanja, ako hoče imeti mir, a bal se je, da bi se mu odgovor ne glasil: Življenje je nezmisel! V petdesetem letu se je hotel pod pritiskom teh misli umoriti, ker se mu je življenje zdelo brezmiselno.

Ljubezen do rodbine in do umetnosti ga ni mogla obvarovati pred onim korakom; obitelj obstoja iz ljudi, kakoršen je on, koji gotovo pridejo tudi v tako duševno stanje, v kakoršnem je on. A umetnost? Tu ga je zopet morila misel, da pride čas, ko se vse pozabi in se pozabi tudi njega in njegova dela. Od samomora ga je obvarovala samo še misel, da bi mu morda še znanost še dala sredstev za odgovor na ona vprašanja.

Ekspperimentalna znanost mu je govorila: »Vse raste in se razvija, vse teži za dovršenostjo. Ti si del te celine. Ako spoznaš zakon razvoja, znal bodeš tudi za svoje mesto v onej celini in za se«. Tudi to ga ni zadovoljevalo, ker je videl, da se on ne razvija na bolje, ampak, da že izgublja svoje sile.

Proučeval je špekulativno znanost, ki mu je govorila:

»Vse človeštvo živi in se razvija na temelju duševnih principov, idealov, koji ga vodijo. Ti ideali se javljajo v veri, umetnosti in državnih pravilih. Ti ideali se spenjajo vedno više, človeštvo stopa proti najvišji stopinji dobrega. Ti si del človeštva in si torej pozvan na delo za realizovanje teh idealov človeštva!

Niti na vprašanje: čemu sem jaz, čemu je svet? ni vedel odgovora. Jel je torej proučevati stare in moderne modrijane: Sokrata, Salomona, Budihina in Schoppenhauerja ter zaključil, da je srečen oni, koji se ni rodil ter da je smrt bolja nego življenje. Ker ni tudi v modrijanih našel ničesar, da bi ga zadovoljilo, jel je proučavati ljudi v svoji bližini.

Nekateri se niso brigali zato, da bi doznali, je-li življenje za človeka dobro ali zlo in tem ni hotel slediti. Drugi so bili epikurejci, ki so hoteli imeti od življenja užitka, ne misleči na smrt. Zopet nekateri so hoteli pokazati, da so prepričani, da je življenje zlo ter so umirali svojevoljno. Drugi so znali, da življenje ni nikaka dobrota, a so živeli, ker niso imeli dovolj poguma, da bi šli sami v smrt. Čutil je, da sam spada v to vrsto ljudi, ali to mišljenje se mu ni videlo pravo. Svet ne obstoja iz samega učenega društva, nego da sestavlja veliko večino priprosto ljudstvo.

V ljudstvu ni epikurejcev, ker jim življenje obstoja v boli in v revščini; ono ni brezumno, ker si ve tolmačiti vsak pojav v življenji, celó smrt samo, a samomor smatra za največje zlo na svetu. Ali te ideje niso osnovane na podlagi razuma, ampak na veri v Boga. Bojevala sta se sedaj v njem razum in vera.

Na vprašanje: »Kako naj živim?« je našel odgovor: »Po božjih zapovedih«, a na drugo vprašanje: »Kaj bo po smrti«, si je odgovoril: »Ali večno vživanje, ali večno trpljenje«.

Kaj pa je ono, česar ne more uničiti smrt? Zjedinjenje z Bogom, raj. Tako je našel samo v veri še moči, da je živel dalje. Brez vere je nemožno življenje. Človek, ki živi, veruje; ako bi ne veroval, da obstoja nekaj, radi česar živi, ne bi živel.

Ko je došel do spoznanja, da si samo v veri razlaga zmisel življenja, bi bil rad vedel, katere vere bi se poprijel. Jel se je učiti budhizma, mohamedanstva in krščanstva iz knjig in iz življenja teh vernikov. Začel je opazovati, kakor vedno, najprej izobražence, ki so verovali. Tu je opazil, da ljudje ne žive po verskih istinah in vsled tega jim ne more vera biti iskrena. Ko je pa jel opazovati priprosto ljudstvo, je našel v njem pravo vero, koja ljudi osrečuje, proizvoduje,

da so delavni in da se ne bojé smrti. Živel je tako dve leti, preziraje ugledno društvo, a ljubeč priprosti narod.

Sedaj je še le razvidel, zakaj prej ni razumel istine. Ko ga je, živečega tako razuzdano, mučila po noči misel: »Kaj je življenje?« je dobival vedno za odgovor: »Življenje je zlo«. Sedaj je uvidel, da je naloga človeku, da reši dušo, a da pride do tega, je treba, da živi po zapovedih božjih, da trpi, da ljubi bližnjega in da ostavi vse naslade. Posvetil se je povsem verskim dolžnostim, ali one verske razmere ga niso mogle uveriti popolnoma. To pa zato ne, ker je vzel za nauk vere ono, kar je delal eden ali drugi na ime vere, pa po svoji volji.

Po treh letih je napravil svojim izpovedim kratek dodatek, pripoveduje nam v njem nekov sén.

Visel je med nebom in zemljo in zdelo se mu je, da zdaj mora pasti. Gledaje pod se, je videl svojo propast, gledaje pa k nebu, ni se bal ničesar, ampak čutil se celó srečnega, dasi je visel takó, da mu je bilo pasti vsak trenotek. Kaj naj stori? Zvezan je bil čez sredo života kakor tehtnica, toda ker mu je gornji del bil proti gori, ni si mogel misliti, da bi padel ter se mu je zdelo, da je slišal nekov glas, ki mu je velel: »Drži se tako in glej gori!« Slušal je, pogledal navzgor ter videl nebo in gledal ni več doli na ljudi raznih ver.

Kaj je našel v veri, nam pripoveduje v »Učenje in evangelij« v svojih religijoznih delih iz leta 1882. ter v svojih pripovedih za ljudstvo.

(Pride še.)

Enakost.

Vrh gor še zlato solnce
Obseva večni sneg,
V dolinah pa že v cvetju
Odet je hrib in breg.

Zakaj li tam ne staja
Snega in pa ledu?
Saj isto solnce sije
Na gorah kakor tu!

V življenju tudi vedno
Tako se nam godi,
Da jeden v sreči plava,
Ko drugi se solzi!

Zorana.

V obče pa naj mladina sploh ne čita preveč. Ozirati se je treba tudi tu na individualnost otrokovo. Ta bode morda rajši risal, oni bode zidal, drugi zopet modeliral, koloriral itd. Desetkrat bolj pametno je dajati otrokom opravila po njihovem nagnjenju in okusu, nego bedasto, brezmiselno siliti jih s knjigo, poleg koje si morebiti otrok pokvari samo okus — oči.

*

Na mostu.

Tam na mostu v hladnej senci
Jaz zamišljena postajam,
In s pogledom bistrih valčkov
Tožno si srce naslajam.

V tem pogledu želje vroče
Pa mi v srcu se vzbudijo:
Ko skrivnostno, bistri valčki,
Memo mene žuborijo.

Valčki srebrni, valčki čisti,
Z vami v daljo bi hitela,
In kot vi valove reke,
Jaz bi njega tam objela

Združena kot vi in reka,
Bi skoz žitje potovala;
V morju večnosti neskončne
Nerazdružno skup ostala.

Zorana.

Grof Lev Tolstoj.

(Dalje.)

»povestih za ljudstvo« uči Tolstoj, naj narod živi po zapovedih božjih, naj dela dobro in naj se ogiblje hudega. On priporoča ljudstvu, naj ne izgublja, kar je v njem dobrega, zajedno pa nam kaže sposobnosti nenaobraženega naroda, sposobnosti, kojih nimajo izobraženci. V teh delih nas Tolstoj uči, naj se ustavljamo zlu z vso silo ter žrtvujemo sami sebe za dobro našega bližnjika, naj se ne maščujemo, naj živimo zmerno, ljubimo delo, da se ogibljamu pijančevanja, naj ne iščimo časti in bogastva, naj mirno potrpite in naj drage volje opravičamo.

Te povesti za narod so se tiskale v nebrojnem številu ter se širile med ljudstvom za mal denar ali zastonj. Pisane so vse tako, da jih more tudi prostak razumeti ter so strogo moralne in za narod vprav spasonosne.

Napisane so s pravim realizmom prav srečno pomešanim z idealizmom in fantazijo; vpletenih je v nje tudi več dramatiških prizorov vprav silnega efekta ¹⁾.

Po teh pripovedih za ljudstvo, v katerih je opisal življenje priprostih ljudi, je spisal Tolstoj prekrasno delo: »Smrt Ivana Iljiča«, ki je slika iz prosvitljenega sveta.

Predstavlja nam v tej povesti človeka izmed prosvetljencev in sicer enega najboljih, ki ni storil nikoli nič slabega pa tudi dobrega ne.

Obično nam je Tolstoj kazal vedno le dobre strani narodovega življenja, da bi pa kdo ne mislil, da je v priprostem ljudstvu le dobro, podal nam je, v drami: »Moč tmine« grozno sliko iz življenja priprostega ljudstva, pokazal nam zlo in uzroke njegove. S tem nam je dokazal, da ima sigurno, pravično in nepristransko oko, da se ne daje voditi od predsodkov, ampak da mu je pred vsem za istino.

Evropska kritika je celó slabo umela to dramo, umela ni niti težnje niti svrhe pisateljeve niti različnih značajev v drami. V Rusiji je pa nasprotno dosegla drama silen vspeh.

Tolstoj jo je prečital carju in carici. Car je bil prav vznesen radi divnega slikanja priprostega ljudstva. Cenzura je vendar zabranila, da bi se ta drama predstavljala v javnih gledališčih ter se je smela čitati le v privatnih društvih.

Leta 1891. je izdal Tolstoj drugo dramo »Plodovi prosvete«. To je slika vsakdanjega življenja prosvitljenega društva.

Čitatelj ali slušatelj te drame se vprašuje: so li ti ljudje srečni? imajo li plemenitih čustev, visokih idealov; ali zasluži prosveta, da se jo hvali, po svojih znanih društvenih rezultatih? Tu vidimo imovito rodbino, ki živi brez resnega posla, izgublja svoj čas v posetih, zabavah, igrah in ljubimkanju. Denarja jim preskrbujejo kmetje, ki jim obdelujejo zemljo, v hiši imajo slug in služkinj, kuharjev in kuharic koji vršijo vse ostale dolžnosti.

Gospodi ni treba družega nego da se varujejo — mikrobov!

Vsako uro jedó okusne jedi, tako, da se čudijo celó sami kmetje, kako more gospoda toliko snesti. Sinovi ne spoštujejo roditeljev, zabredejo v dolgove in razsipajo denar. Odrasle osebe se ne sramujejo. Žene — celó dorasle — hodijo v izrezanih oblekah ponašaje se s polnostjo. Sluge so jim kakor neke osebe vstvarjene za zabavo in ko jih izrabijo in pokvarijo, podé jih od sebe, kakor so storili z Natašo v

¹⁾ To bi bile primerne povesti za »Slovenske večernice« Družbe sv. Mohorja!

(Op. pis.)

tej drami. Ta gospoda brez vere čuti vendar, da mora verovati nekaj ter veruje v — praznoverje in v spiritizem!

Pisatelj nam je hotel pokazati v tej drami sliko iz vsakdanjega življenja, brez dramatiških spletk, a gledalci morejo sami sklepati, kakor jim je drago.

To dramo so predstavljali prvi krat sinovi in prijatelji grofa Tolstega v Jasnej Poljani 30. decembra 1889. Drugi krat so jo predstavljali 15. aprila 1890. v Tuli a tretji krat leta 1896. v »Kitajskem gledališči« v Carskem selu.

V »Krajcerjevej sonati« nam hoče Tolstoj pokazati, koliko moralno zlo je ženitev, ne ženitev sama na sebi, ampak kakor se ona v društvu zlo vpotrebava.

Že v drugih svojih delih se je Tolstoj dotaknil vprašanja o zakonu.

V »Obiteljski sreči« je pokazal, da zakon, koji se omejuje le na vzajemno strast zaročnikov, ne more trajati srečen. Strast mora odstopiti novi ljubavi, ljubavi do dece kakor se je v Mariji vžgala ljubezen, ne do moža kakor človeka, ampak kakor očeta njenih otrok. V »Vojni in miru« vidimo nesrečni zakon Petra Bezuhova z Jeleno zato ker je on iskal v njej le ženske lepote. V »Ani Karenjini« presaja Ana Vronskemu, ker ne išče v njej družega razven naslade.

Proti »Krajcerjevi sonati« se je mnogo pisalo v Evropi in Ameriki, v raznih knjigah in časopisih, razpravljalo se je na sestankih in v akademijah ter se Tolstega vsled te knjige skoro obče obsojalo.

Da sam razloži svoje novele, je napisal in izdal l. 1890. dodatek ter navel razne dokaze svojim trditvam iz prirodoslovja, zgodovine, filosofije in teologije.

(Dalje prih.)

Književnost in umetnost.

Čuvaj se Senjske roke! Zgodovinska povest. Hrvatski spisal Avgust Šenoa, poslovenil F. Š. Cvetkov. Natisnila, Izdala in založila tiskarna konsorcija lista »Edinost« v Trstu. (Ponatis iz »Edinosti«). Cena 35 kr. s pošto 40.

Šenoa, ta jako priljubljeni hrvatski pisatelj, omilil se je tudi nam Slovencem. Njegove zgodovinske povesti se čitajo z osobitim zanimanjem.

Dasi je Šenoa pisal v takej hrvaščini, ki je umljiva vsakemu Slovincu, četudi ni nikoli čital hrvaškega, vendar bode ta prevod

Grof Lev Tolstoj.

(Dalje.)

rofica Tolstoj ¹⁾ pripoveduje, kako se je njen mož vedno zanimal s proučevanjem življenja priprostega naroda, ker je dobival v njem dobrih nagonov, notranji mir in zadovoljnost.

Vsaki dan je hodil na razpotje velike ceste, ki pelje v Kursk. Potniki, ki so potovali v Kijev, so hodili vsi ondot. Veliki pisatelj se jim je pridruževal, ne zato, da bi jih podučeval, nego da bi se sam učil. Ugajal mu je osobito njihov karakteristični način govora.

Bilježil si je vsako besedo, ki mu je bila všeč, vsaki način govora, vsako retorično figuro, vsako prisposodo, katerih je bogat narodni jezik.

Videl je, da so ti ljudje v svojej nevednosti in v slepem izvrševanju cerkvenih zapovedi srečni.

Od leta 1884., ko je izdal »Moje veroizpovedovanje«, je napisal več religioznih, filozofskih in moralnih razprav o življenju, o delu, o siromaštvu, o vzgoji žene, o državi, cerkvi, o razumu in dogmatiki, pismo N. N. ter naposled »Kraljestvo božje je v vas«.

Marsikdo misli, da je Tolstoj popolnoma originalen mislitelj in reformator in da je njegov filozofski in moralni sistem, njegov proizvod pomešan z nekojimi evangelijskimi nauki. Ali kdor pozna rusko književnost in društveni preobrat v tej zadnji polovici stoletja, sodi drugače. Evangelijski nauki so se v Rusiji vedno oboževali ne le med narodom, ampak tudi veliki pisatelji so obračali nanje svojo pozornost. Dovolj je imenovati le dve imeni: Gogolj pa Dostojevski. V zadnjih letih se je Gogolj udal misticizmu ter je učil, da se svet more rešiti propasti le z izvrševanjem evangelijskih nauk. On pravi, da so bili vsi zapadni nauki le kužna bolezen, ki je ostrupila narodovo življenje. Egoizem naj bi odstopil svoje mesto vsmiljenju, koje bi bilo spojilo vse človeštvo, bogatine in siromake, male in velike v bratovsko občevanje, v kojem naj bi iskal vsak le dobro svojega bližnjika.

Drugi pisatelj je Dostojevski, ki je imel brez dvoma na Tolstega velik upliv. Ideal Dostojevskega so bile evangelijske kreposti: ponižnost, milosrčnost ter duh samozatajevanja in požrtvovalnosti.

¹⁾ R. Löwenfeld: Gespräche über und mit Tolstoj, p. 104.

V svojem zanosu za ljudstvo je Tolstoj pravi naslednik Dostojevskega. On, kakor Dostojevski pravi, da je treba, da ljubimo narod; ne da ga dvignimo na naše dostojanstvo, ampak da se mi ponižamo pred njim. Veruj v narod, veruj da je treznejši, moralnejši in globokejši od tebe. Ljudski predsodki naj ti javljajo globoko istino, njegovi običaji ter način, kako ono smatra svet in človeka, naj bodo zakoni tvojega moralnega delovanja.

Naš narod, pravi Dostojevski, ljubi istino radi istine in če je še tako zanemarjen in divji, pride zanj čas, ko se bomo čudili svobodi njegovega duha. Menim, da je naravnost odveč poučevati ruski narod.

Naj le bo to sofizem, jaz mislim tako. Seveda smo mi učenejši nego narod, ali v čem obstoja naša učenost? Gotovo ne govorim o industriji, tehniki in matematičnih znanostih. Mi smo bratje ljudstvu, narodu in naša dolžnost je razsvetljevati ga. Ali kaj naj mu damo moralnejega in vzvišenejšega, s čim naj prosvetlimo one potemele duše?

Drugod opaža Dostojevski o istej stvari:

Naj le bo naš narod neuk in divji, naj se le posmehuje ta in oni mojim idejam, jaz sem bil vse svoje življenje uverjen, da je naš narod vzvišeneji od drugih družstvenih stanov. Kar on veruje in spoznava, je edino, samo, dočim se v naobraženih stanovih postavljajo tudi najjasnejšim idejam nasproti dvomi in lažnjivi pojmi, tako da se ne ve, v koje bi se verovalo in koje bi se volilo v praktičnem življenji. Stežnjo, da se žrtvuje vse svojemu lastnemu individualizmu, ni možno doseči bratstva vseh ljudi, bratstvo, ki zahteva, da se odredimo svojemu lastnemu »jaz« za splošno dobro.

Kaj razumemo z besedo »svoboda?« vprašuje Dostojevski.

Delati vse ono, kar se hoče v mejah zakonov. Ali kedaj more človek storiti vse, kar hoče? Ko ima milijon! In kaj je človek brez milijona? Človek, s katerim se more storiti, kar se hoče. — To je li svoboda in enakost moderna! Bratstva ni, ker vlada egoizem. Ko bode človek čutil potrebo, da ljubi vsakega, tedaj bode možno tudi bratstvo. Tedaj poreče: »Vzemite mi vse, česar vam treba, moja sreča je, da žrtvujem vse za vas in da vi ne trpite škode. Oni pa mu odgovoré: »Ti nam daješ mnogo stvari, mi nimamo pravice, da jih vzamemo; vzemi ti vse ono, kar je naše«.

In nadalje pravi Dostojevski:

»Rusija je narod pozvan od Boga, da oznanja novo besedo milosrčnosti, ljubavi do vseh narodov, da se ne vojskuje ter da ne preliva krvi.

Pred kolikimi leti je Dostojevski to pisal, koliko je za njim delal in pisal v tem smislu Tolstoj in sedaj se je še »veliki gasudar« vse Rusije oglasil za to idejo! Ali ni to znamenje, da ni v Rusiji Tolstoj osamljen se svojimi nauki, da je on bil le prvi izvrševalec idej, ki so obče vsemu ruskemu narodu?

Sutajev, apostel ruskega naroda, imel je na Tolstega morda še več vpliva nego Dostojevski. Način, kakor Tolstoj razlaga Kristusove nauke, je sličen Sutajevemu razlaganju. Tolstoj je samo uredil in sistematizoval ideje, ki so se razvile v razumu priprostega naroda. Radi tega ni čudo, da je Tolstoj dobil v Rusiji toliko pristašev. Njegovi religiozni in društveni nauki odgovarjajo nekemu dušnemu stanju v Rusiji, koje je obstajalo v Rusiji že mnogo prej. Književniki in novinarji, posebno oni, ki pišejo v »Ruskajo misel«, so vsprejeli njegove nauke ter jih vedno branijo.

Tajiti se seveda ne sme, da podpira ugled njegovih naukov način, kako živi Tolstoj v jasnej Poljani.

O Tolstem, oblečenem v kmetsko obleko, delajočem na polji, pisalo se je že jako mnogo.

V svoji rodbini ima Tolstoj naslednikov svojih naukov. Njegov sin Lev in hči Marija sta povsem istega menenja kakor oče.

Löwenfeld pripoveduje, da sprejema Tolstoj vsakovrstne posete bodisi ljudi, ki hodijo k njemu iskat izstisov njegovih del, bodisi delavcev in kmetov, ki hodijo k njemu iskat sveta v obiteljskih stvareh.

Po njegovih naukih živi mnogo »Krščanskih zadrug«. Te zadruge pa so osnovane tako-le: Nekoliko oseb se združuje v istem delu in v skupnem življenji. Ženitev v teh zadrugah ni zabranjena, ali moralno življenje se strogo varuje. Z denarjem, ki se upotrebeva v notranjem občevanju članov, kupuje se vsega, česar je zadrugi treba. Na to, kar se kupi, imajo vsi člani enako pravico.

V zadrugo sme vstopiti vsak, koji želi biti ud. Treba ni, da prinese s seboj novcev, dovolj, da prinese dobro voljo do dela in da živi v miru z ostalimi.

Neka društva, sestoječa iz učenih in naobraženih gospodov in gospâ, imajo nalogo prepisovati ona dela velikega Tolstega, katere je ruska cenzura prepovedala tiskati ter tako prepisane širiti jih med ljudstvom. Druga društva v Petrogradu in v Moskvi pa tiskajo in širijo med narod moralne knjige, iz katerih veje duh Tolstojev in katere so napisali razni ruski književniki. (Konec prihodnjič).

onih novcev jelo se je pri Levenborgih oglašati ubožtvo, a sedaj pride njih rojstveno gnezdo kmalu v tuje roke«, je vzdihnila Elza in njen glas se je nehote tresel.

Zarnicin ni je tolažil, pač pa jej je šepetal besede, polne ljubezni in laskanja in Elza se je pomalem umirila. Še tisti večer sta sklenila govoriti z gospo Levenborgovo, in jo prositi, naj bi ona določila dan poroke in odpotovanje v Rusijo. Zarnicinovi papirji so bili v redu in on se je mogel že v enem tednu ž njo poročiti.

Bilo je povsem temno, ko se je Elza spomnila, da se mora vrniti domov, ker bi sicer njena dolgo trajajoča odsotnost lahko vznemirjala babico. Mlada človeka sta se naglo poslovila in Zarnicin je še dolgo gledal za svojo nevesto, dokler ni izginila njena vitka postava v meglenem zimskem mraku. Potem je naglo stopal proti mestni gostilni, kjer je hotel urediti svojo toaleta za večerni poset v »gradu«.

(Dalje prihodnjič.)

Grof Lev Tolstoj.

(Konec.)

Kar sem do sedaj pisala o Tolstem, sem posnela iz Sarajevske »Nade« iz letnikov 1896. in 97., kjer je o delih grofa Tolstega prav dolga razprava. Posnela sem seveda le, kar je bilo važnejšega in potrebnega, da znajo naše Slovenke vsaj kdo je Tolstoj, ki je znan vsemu staremu in novemu omikanemu svetu.

Marsikateri Slovenki se je še moj spis zdel morda predolg, ali srce me je res bolelo, ko sem z marsikatero Italijanko svobodno govorila o tem in o drugih velikih ruskih pisateljih, a marsikatera Slovenka me je pri takih imenih le debelo gledala ali pa dejala: Ne poznam ga, čitala nisem o njem še ničesar.

In vendar koliko se je pisalo o Tolstem baš v zadnjem času v vseh jezikih!

Veliko hrupa je provzročilo tudi njegovo poslednje delo: »Kaj je umetnost«, v katerem razlaga in razvija svoje originalne misli o umetnostih.

Po podatkih iz slovanske knjige naj naveden tu-le še, kar piše o Tolstem zagriženi Nemec Aug. Scheibe v Bibliothek der Unterhaltung und des Wissens (1893.)

»Ruski apostel, grof Lev Tolstoj, katerega moramo šteti med najzanimivejše prikazni našega časa in čegar ideje so deloma krive in deloma neizvršljive, izhaja iz ene najodličnejših rodbin svoje domovine. On ni samo pisatelj, katerega v Rusiji čitajo najrajši, ampak njegova dela so vzbudila veliko pozornost tudi v vseh ostalih kulturnih deželah.

Njegovo in njegove rodbine postopanje in delovanje o poslednji lakoti mu je pa pridobilo naklanjenost tudi onih krogov, kateri niso marali za njegova poslednja slovstvena dela.

Zatem piše Scheibe o Tolstega življenji in odgoji, kar je nam že znano; potem pa navaja pripovedovanje nekega ameriškega popotnika, ki je na svojem potovanji obiskal Tolstega.

»Na navadni droški sem se peljal od Tule do Jasnaje poljane pet ur in ko sem baš hotel vprašati izvoščeka, kako dolgo se bodem moral še peljati, pravi mi izvošček sam: »Naposled smo vendar tu!«

»To so vrata grofovega parka!« je dejal kočijaž, ko je voz zavil med dvema z opeko zidanima stebroma v park.

Ta stebra in umetno nastavljen ali zanemarjen ribnik, ki se je videl iz grmovja, so bili edini znaki, ki so nam pravili, da smo v gosposkem parku. Pot je bil zamazan, neraven in neposut s prodcem. Ko je pot zopet zavil, stali smo pred štirivoglatim, dvonadstropnim poslopjem brez vsakega arhitektičnega lišpa.

Nekaj stopnic iz navadnega kamena je vodilo do ozkih vrat, ki so se zdela kakor kuhinjske duri in v neki zadregi sem se oziral po glavnem vhodu, ko sem zazrl v senci bližnjega drevesa čitajočo damo, katero sem vprašal, ali je Tolstoj doma in ali se more govoriti z njim.

»Mislim da«, je odgovorila dama ter vstala in šla pred menoj proti malim vratom, po katerih je bil res glavni vhod. Vvedla me je v nekako čakalnico, velela mi sesti, v tem, ko je ona zaklicala v odprta stranska vrata: »Grof ali ste tu?« na kar se je odzval močan možki glas.

Lev Tolstoj pripoveduje sam v svojih mladeniških spominih, kako ga je bolelo, ko je nekoč slišal reči svojo mater, da je prav grd otrok, tudi sem čital o mnogih posebnostih grofovih, takó, da sem bil na mnogo pripravljen, ali kar sem ugledal, je bilo nad vse moje pričakovanje.

Grof, ki se je baš vrnil s polja, je bil obut v trde, okorne čevlje, oblečen v široke hlače iz platna, kakoršno pletó ruske kmetice ter v belo pavolnato srajco brez ovratnika, iz katere se je videl ozarjaveti,

mišičasti vrat. Jopiča, ovratnice ni imel ter se po zunanosti ni z ničemur ločil od navadnega ruskega kmeta.

Ko je pa minolo prvo presenečenje, sem si moral priznati, da ta mož ni le nenavadna, ampak tudi znamenita prikazen. Njegovo močno telo se je zdelo še močnejše v bornem oblačilu a poteze njegovega ogorelega obraza, ki so se zdele kakor sè sekro zasekane, so kazale neomaljivo zaupanje v samega sebe ter možatost in odločnost. Široki in debeli nos kakor debele in skoro vedno tesno zaprte ustne in podbradek, kar ga je bilo videti iz polne brade, so izdajali moža, ki ne brigaje se za nasledke, bije boj sè svetom.

Ali male, sive, pod gostimi obrvimi ležeče oči, ki zabliskajo v razburjenosti kakor oster nož, dajejo v navadnem dušnem stanju vsemu obrazu izraz tolike dobrote in milobe, da pod tem vtisom popolnoma izginjajo njegove nelepe poteze.

Predstavil sem se mu, na kar mi je grof najpristrčneje stisnil roko. Baš sva pričela pogovor o Sibiriji, iz katere sem prihajal, ko vstopi nenapovedan moj strgani in ni malo salonski izvožček. Tolstoj je vstal, pozdravil moža, kakor dobrega znanca, stiskal mu roko prav tako toplo kakor prej meni ter ga jel skrbno povpraševati, kako je njemu in njegovi rodbini. Moj umazani voznik mu je odvrnil z isto tako udvorljivostjo, povprašujè ga po njegovem in grofičinem zdravju ter mu jel pripovedovati novosti iz Tule.

V tem času sem se pa jaz ogledal po sobi. Dve steni sta bili priprosto belo pobarvani, tretjo je zavzemala velikanska zeleno-glazirana peč, a četrta je bila iz zbitih desk, za katerimi je bila delalnica in spalnica grofa Tolstega.

Tla so bila brez preprog, kar je v Rusiji naravnost nezaslišano, pohištvo je pa obstojalo iz treh priprostih stolov, iz velicega zelenega divana in iz mize isto tako preproste, brez prta in prav tako starodavne oblike. Na stenah so bila pribita tri rogovja od jelena, na enem je visel mehak klobuk in pavolnata košulja, kakoršno je nosil grof. V neki vzdolbini je bil mramornati doprsni kip, a na eni onih golih sten sta viseli dve podobi v jeklorezu: Schoppenhauer in Dickens.

Še bolj preprosta je bila grofova delalnica, v katero sem sè svojega mesta mogel videti prav dobro.

Ozka, železna postelja, mala miza in pred njo lesen stol — to je bilo tam vse pohištvo. Na golih stenah sem videl zbite deske iz nepobarvanega lesa, na katerih so bile položene knjige.

Ko je izvožček odšel, prosil je grof dovoljenja, da se sme za hip oddaljiti, toda čez pol minute si je bil že zopet vrnil v nekoliko popolnejšem kostimu. Oblekel se je bil bluzo iz debelega, domačega

platna, okoli katere si je stopaje zapenjal kožnast pas ter me vabil, naj grem ž njim k južini.

Šli smo sedaj v prvo nadstropje, kjer je bilo vse v dobrem soglasji z vsem, kar sem videl do sedaj. Obilna, iz preprostih in narodnih jedil obstoječa južina, se nam je prinesla v lepo, solčno sobo toda oskrbljeno tudi le z najpriprostejšim pohištvom.

Tla so tudi tu bila brez vsakih preprog, na oknih so pa visela priprosta zagrinjala iz belega mula.

Južinali smo med zanimivimi pogovori, katerih se je vdeleževal vak brez najmanjše zadrege in grof sam je bil tako vesel in glasen kakor mladiči mnogobrojne rodbine.

Po južini me je grof povabil na izprehod. Med potom mi je pravil, med drugim, da spi osem ur, pet ur vporablja za duševno, ostalih enajst ur pa za fizično delo, bodi si v hiši ali zunaj doma ter za obede. Prav ono jutro je zvozil neki ubogi vdovi gnoj po polji in ko bi ga ne zadrževal moj poset, bil bi ji popoldne oral.

Ne daleč od hiše sva srečala kmetsko oblečeno starejšo grofovo hčer z grabljami na rami, ki je šla pomagat vaškim dekletom grabit seno.

»Mi delamo na to, da se ljudem delo priljubi; ko delamo ž njimi, dajemo jim vzgled pridnosti in jim vcepjamo spoštovanje do njihovega stanu, ko jim kažemo, da ne mislimo višje nego oni«, je rekel grof.

Naprej gredé sva srečala mladega moža v ponošeni kmetski obleki, ki je prihajal s postaje, oddaljene več verst, kamor je bil šel po pošiljatvi za grofovsko rodbino. Dasi sem vedel, da nima Tolstoj niti ekvipaž, niti konj za kočijo, mislil sem, da je to kak konjski hlapec, ko mi ga Tolstoj predstavi za gospoda pl. X. svojega prijatelja in sotrudnika.

Gospod X. se nama je pridružil in kmalu sem sprevidel, da je to visoko naobražen, učen mož z doktorsko diplomo, ki je pa prišel tija, da sledi naukom in vzgledom svojega učitelja.

On nima ničesar, niti domovja, niti premoženja, niti strehe. On dela samo za druge ter ne dobiva zato družega razven hrane, obleke in strehe.

Toda tudi teh stvari ne vzprejema kot plačilo za svoj trud, ampak kot stvari, ki so potrebne vsakemu človeku. Gospod X. dela tam, kjer se mu zdi najbolj potrebno; ko potrebuje obleke, stopi pa h kateri koli si bodi kmetici, da jo naprosi, naj mu naredi obleko; ko je lačen, stopi v najbližjo hišo in prosi jedi in pijače in ko pride noč, prosi kjer si bodi prenočišča. On ignorira vsako vlado v vsakem

oziru, neče od nje niti nobenega potnega lista ter je vedno v nevarnosti, da ga kje ne zaloté kot pohajača. Toda ko bi ga tudi vklenili, dal bi se rajši odpeljati v Sibirjo, nego bi plačeval davek, kojega vporablja v to, da redé vojake za vojsko.

Po kosilu, na koje me je grof povabil in na katero je prišel on in gospod X., ne da bi se bila kaj preoblekla, me je povabila grofica na čaj v svojo sobo, kamor je takoj prišel tudi grof. Prinesel je s seboj nekak odprt zaboj, kjer je bilo vse čevljarsko orodje, kožnat predpasnik in par nedodelanih čevljev. Ko si je poiskal dobrega mesta s primerno svetlobo, si je del predpasnik na koleni, vzel čevelj v roke ter pričel po njem tolči tako vestno, kakor bi to bilo za najslavnejšega ruskega pisatelja in posestnika zemljišč vrednih gotovih 600,000 rubljev najnaravnejša stvar. Sédel sem njemu nasproti ter mu dajal različno orodje v roke, pri čemer me je opozarjal, kako se morajo napravljati v resnici dobri čevlji. Dasi sem se poslovil od nenavadnega moža poln globokega spoštovanja in simpatije, vendar mu nisem mogel prikriti, da je pač mnogo prijetneje čitati njegove romane, nego nositi njegove čevlje.

Kar se tiče pisateljavanja Leva Tolstega, nahajajo se njegove knjige pri vsakem Rusu, ki je količkej naobražen.

Vsako novo delo njegovo ljudje kar požirajo. Še večjega pomena so njegove narodne, poučne brošurice, katere — dási so v poslednjem času skoro vedno po cenzuri zabranjene — so vendar le v milijonih razširjene med ljudstvom, koje jih čita z veliko pazljivostjo. Vsakokrat se Tolstemu seveda ne posreči, da bi dosegel namen, kojega hoče doseči s svojimi spisi. Ko je n. pr. svojim kmetom čital dramo: »Moč temine« in jih prašal za njihovo menenje, so mu oni odgovorili: »Vse je resnično; prizori pijanosti in najhujši prestopki so jim prav umljivi; samo tega ne morejo umeti, da zločinec, kojega peče vest, izpove pred sodniki sam svoj greh; to je celó nemožno. Ne »barin«, so dejali odkimovaje, tako neumen bi ne bil nihče izmed nas«.

Taki rezultati napolnujejo plemenitega moža s tako otožnostjo s kakoršno ga napolnuje spoznanje, da je sam slab in nepopolen. Ko je umrl vaški kravji pastir in se ni nihče oglasil za borno službo, ponudil se je Tolstoj sam za pastirja.

Toda pri vsej svojej dobrej volji grof vendar ni mogel tako zgodaj na noge. Krave so zjutraj mukale že prav dolgo, a pastirja le ni hotelo biti; zato so ga vaščani odslovili kot nesposobnega za ta posel.

Kakor je poročal nek list iz Moskve, razdelil je Tolstoj vse svoje premoženje med svoje otroke, tako da on sam spada sedaj res k neimovitim krogom ter živi prav skromno, neumorno delujoč na Jasni poljani».

Veliki duh, slavni, plemeniti Rus, pred čegar imenom se klanja ves naobraženi svet, nedosežen pisatelj, največi geni sedanjega časa, Bog Te ohrani še dolgo let čilega in zdravega na duhu in telesu na čast najprej svojemu velikemu ruskemu narodu, na čast vsemu Slovanstvu in vsemu človeštvu sploh.

Skromna »Slovenka«, o kateri se Tebi niti ne sanja, se Ti klanja ob Tvoji sedemdesetletnici globoko, globoko ter želi da bi ne bilo slovenske žene in dekleta, ki bi ne znala, kdo in kaj si, Ti veliki nedosežni Tolstoj!

Dobra glava.

Na sredi sobe župnik ob mizici stoji,
Prijazno prišlej ženi tako le govori:

»Kaj novega si, žena, povedat prišla mi?
Imaš bolnika v hiši, al' hčerka se moži?«

»O vsi doma so zdravi, naj Bogu hvala bo,
Za svatbo ne pripravljam, saj čas je še zato.

Bolj važen, zarad Mihca, je danes moj prihod,
Ga hočem dati v šolo, da bo postal gospod.

Do zdaj še ni imela gospoda naša vas
In nova ni se pela še maša tu pri nas.

Saj ne samà z očetom, vsakteri bo vesel,
Ko Mihec naš bo prvi nam novo mašo pel«.

»Res, lepa to je želja, a žali Bog — zaman,
Ker vеди, zanj premoder duhovski naš je stan.

Preslabo glavo, Mihec, za šolanje ima,
Pri čedi in na polji ostane naj doma.

Tako ji župnik reče gledaje ji v oči,
A žena, hitre jeze, se hudo razsrdi.

»Pa dobro glavo ima, vedo sosedje vsi,
Je padel nanjo z lestve in vbila se mu ni«.

»Pretrda je! zatorej tej želji daj slovo,
Zvon farni k novi maši nas vabil še ne bo«.

Desimira.